

บทคัดย่อ

T 159820

ชื่อภาคนิพนธ์ : แบบแผนความเชื่อและวิถีสุขภาพชาวเขา
ชื่อผู้เขียน : นายคมกฤต ก้อนแก้ว
ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
ปีการศึกษา : 2547

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้คือ ศึกษาแบบแผนความเชื่อและวิถีสุขภาพของชาวเขาทั้งทางด้านความเชื่อ การดูแลสุขภาพ จารีตประเพณี และบริบทของชุมชนที่มีผลต่อแบบแผนความเชื่อและวิถีสุขภาพของชาวเขาเผ่าลาหู่ อาข่า และไทลื้อ โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากคนในชุมชนจำนวน 18 ราย ในฐานะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสังเกต

ผลการศึกษาพบว่า

1. แบบแผนความเชื่อและวิถีปฏิบัติด้านสุขภาพของชาวเขาเผ่าลาหู่ อาข่า และไทลื้อมีการดูแลสุขภาพตามจารีต ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีมานาน โดยมีระบบการดูแลสุขภาพที่ สอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อซึ่งมีอยู่ในวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่าที่แตกต่างกัน โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการเกิดโรค ทั้งสามเผ่ามีความเชื่อเรื่องการเกิดโรคหรือความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเกิดจากการที่ผีกระทำต่อขวัญ(จิตวิญญาณ) และเผ่าอาข่ามีความเชื่อว่าการเกิดโรคเกิดจากการสืบทอดทางสายโลหิตได้ด้วย

1.2 การป้องกันโรค แต่ละเผ่ามีการเช่น ไหว้ผีเพื่อขอความคุ้มครองและป้องกันการเจ็บป่วยที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของผีนั้นๆ

1.3 การรักษาโรค แบ่งเป็น 2 ส่วนคือการรักษาโรคทางกายและโรคที่เกี่ยวกับขวัญ (จิตวิญญาณ) ซึ่งการรักษาโรคทางกายเบื้องต้นของเผ่าอาข่าและลาหู่จะมีความคล้ายคลึงกันโดยวิธีดึงผิวหนังเพื่อให้เกิดอาการช้ำเลือด และทั้ง 3 เผ่ามีการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค ส่วนในด้านการรักษาโรคที่เกี่ยวกับขวัญ(จิตวิญญาณ) จะมีการใช้พิธีกรรมที่เกี่ยวกับขวัญ เช่น การเรียกขวัญ สูขวัญ

1.4 การให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตร เผ่าอาข่าให้ความสำคัญกับบุตรเพศชายมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เผ่าลาหู่ได้ปรับเปลี่ยนการให้ความสำคัญของบุตรเพศหญิงมากกว่า ส่วนไทลื้อนั้นให้ความสำคัญกับบุตรมากนั้ก

2. บริบทชุมชนที่มีผลต่อแบบแผนความเชื่อและวิถีปฏิบัติตนด้านสุขภาพ

2.1 วิธีชีวิตด้านเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกเป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้นมีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ส่งผลให้แนวโน้มการเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพเพิ่มสูงขึ้น

2.2 ประเพณีและความเชื่อ ประเพณีบางอย่างในชุมชนเริ่มหายไปเนื่องจากผลพวงของเศรษฐกิจ ทำให้เกิดโรคทางพฤติกรรมบางอย่าง เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และสารเคมีตกค้างในเลือด

ข้อเสนอแนะ

1. ส่งเสริมให้หน่วยงานสาธารณสุขโดยเฉพาะระดับสถานีอนามัยมีการศึกษาและเรียนรู้ความเชื่อของแต่ละพื้นที่ และผสมผสานระหว่างการแพทย์แผนใหม่และความเชื่อของแต่ละชนเผ่าให้มีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมโดยแท้จริงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ

2. ควรมีการสร้างเครือข่ายหมอตำแยแต่ละเผ่าเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำคลอดระหว่างเครือข่ายและหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อให้การทำคลอดมีความปลอดภัยมากขึ้นและลดอัตราการเสียชีวิตของทารกในขณะคลอด

3. ควรมีการทำวิจัยเชิงกรณีศึกษา (case study) เพื่อติดตามดูแลการรักษาพยาบาลตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชนเผ่าเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐภาค องค์กรส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ได้นำไปส่งเสริมให้แบบแผนความเชื่อแต่ละกลุ่มชนเผ่ามีรูปแบบในการดูแลสุขภาพให้ยั่งยืนต่อไป

The research was conducted to study the beliefs and the course of health of hill tribes. The dimensions under consideration were beliefs, health care, traditions and customs, and community context, all of which affected the beliefs and the course of health of La-hu, A-kha, and Tailue hill tribes. In-depth interview was conducted to gather the data from 18 key informants.

The findings are summed up as follows :

1. La-hu, A-kha, and Tailue hill tribes look after their health in line with their long traditions, customs and way of life. Each hill tribe follows their own ancestors' way of health care, which can be divided into four aspects.

1.1 Causes of diseases All the three hill tribes believe that diseases or ailments result from doing something that has caused anger to certain spirits. Particularly, the A-kha hill tribe also believes that diseases or illnesses are inherited.

1.2 Prevention of diseases Each hill tribe gave offerings to spirits to ask for procession and for prevention of ailments which might be caused by particular spirits.

1.3 Cure There are two types of illness : physical and spiritual. The basic cure for A-kha and La-hu hill tribes is similar; Thai is, bruising the skin. All the three hill tribes use herbs for treatment. As for spiritual illness, a rite will be performed, such as calling back the morale.

TE 159820

1.4 Giving birth and rearing children The A-kha hill tribe gives more importance to sons than to daughters, while the La-hu hill tribe has now changed to give more importance to daughters. The other hill tribe, Tailue does not care much whether their children will be male or female.

2. Community context that affects the beliefs and health care

2.1 Economic way of life Cultivation for Commerce has been increasing. More chemical substances are used in agriculture, leading to more health problems.

2.2 Traditions, customs and beliefs Some traditions and customs have disappeared because of the economic growth. This results in some diseases developed as a result of behavior change, e.g. high blood pressure, diabetes, and some chemicals left in blood.

Recommendations

1. Public health units, particularly the health centers, should be encouraged to study and learn the beliefs in each area, and should integrate modern medicine and traditional beliefs of each hill tribe to take care of people's physical, mental, social, and spiritual health.

2. A network of midwives of each hill tribe should be built to exchange knowledge and experience in midwifery between the network and the local health center so as to save mothers' infants' lives during delivery.

3. Case studies should be conducted to follow up the results of treatments based on the beliefs of each hill tribe so that local government and private organizations can find an appropriate form of health care and treatments.